

**Національна академія аграрних наук України
Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків**

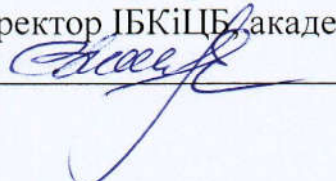
ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

Інституту біоенергетичних культур і
цукрових буряків НААН України
протокол № 8

від «26» 08 2020 року

Голова вченої ради ІБКіЦБ,
директор ІБКіЦБ, академік НААН
 М.В. Роїк

ПРОГРАМА

**підсумкового кваліфікаційного іспиту зі спеціальності
202 – Захист і карантин рослин
за галуззю знань 20 – Аграрні науки та продовольство**

Програму підготували: Роїк М.В., директор інституту, доктор с.-г. наук, професор, академік НААН; Сінченко В.М., доктор с.-г. наук, член-кореспондент НААН; Іващенко О.О., зав. відділу захисту рослин, доктор с.-г. наук, професор, академік НААН; Саблук В.Т., зав. лабораторії фітопатології і ентомології, доктор с.-г. наук, професор, академік НААН; Макух Я.П., зав. лабораторії гербології, доктор с.-г. наук; Грищенко О.М., провідний науковий співробітник, кандидат с.-г. наук; Запольська Н.М., провідний науковий співробітник, кандидат с.-г. наук; Ременюк С.О., провідний науковий співробітник, кандидат с.-г. наук; Шендрик К.М., старший науковий співробітник, кандидат біологічних наук.

Рекомендовано до видання Вченою радою Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків Національної академії аграрних наук України (протокол № 8 від «26» серпня 2020 р.).

Схвалено методичною комісією Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків Національної академії аграрних наук України (протокол № 5 від «03» липня 2020 р.).

ЗМІСТ

		стор.
1	Загальні відомості	4
2	Орієнтовний перелік питань загального характеру для підготовки до підсумкового кваліфікаційного іспиту за спеціальності 202 – Захист і карантин рослин	5
3	СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ:	6
	- гербологія	6
	- фітопатологія	8
	- ентомологія	10
4	Структура екзаменаційного білета	13
5	Категорії оцінювання кваліфікаційного іспиту	14
6	Список рекомендованої літератури	16

1. Загальні відомості

Основою для визначення змісту кваліфікаційного іспиту за спеціальністю є освітньо-наукова програма 202 – Захист і карантин рослин затверджена Вченою радою Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків від 11 березня 2020 р., протокол №4.

Під час кваліфікаційного іспиту здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня повинні показати рівень теоретичних і практичних знань з циклу дисциплін загальної і професійної підготовки та цикл вибіркових дисциплін професійної підготовки.

Метою кваліфікаційного іспиту є всебічна перевірка готовності здобувача вищої освіти за спеціальністю 202 – Захист і карантин рослин за спеціалізаціями:

- Гербологія;
- Фітопатологія;
- Ентомологія.

Вимоги до кваліфікаційного іспиту ґрунтується на нормативних формах державної атестації осіб, які навчаються у закладах вищої освіти.

2. Орієнтовний перелік питань загального характеру для підготовки до підсумкового кваліфікаційного іспиту зі спеціальності 202 – Захист і карантин рослин

1. Роль ентомології як науки.
2. Сучасне систематичне положення комах.
3. Основні наземні шкідники сільськогосподарських культур, методи контролю їх чисельності.
4. Основні ґрунтові шкідники сільськогосподарських культур, методи контролю їх чисельності.
5. Інтегрована система захисту рослин від шкідників.
6. Масові розмноження комах і їх причини.
7. Саморегуляція угруповань комах в агроценозах – фактори впливу на цей процес.
8. Прогнозування розвитку фітофагів розвитку фітофагів і його роль в захисту сільськогосподарських від них.
9. Вплив абіотичних факторів на динаміку чисельності і розмноження шкідливих та корисних комах.
10. Терморегуляція і тепловий обмін у комах.
11. Оцінка фітосанітарного стану агроценозів.
12. Карантинні шкідники сільськогосподарських культур.
13. Поняття про хвороби рослин.
14. Класифікація і типи прояву хвороб.
15. Неінфекційні хвороби рослин.
16. Інфекційні хвороби рослин.
17. Імунітет рослин до хвороб.
18. Інтегрований захист сільськогосподарських культур від хвороб.
19. Віроїди – збудники хвороб рослин.
20. Прогноз розвитку хвороб.
21. Хвороби зернових і зернобобових культур.
22. Хвороби технічних культур.
23. Хвороби плодової культур.
24. Роль і місце бур'янів у рослинному світі.
25. Видова різноманітність бур'янів.
26. Систематика видів бур'янів.
27. Фактори впливу бур'янів на культурні рослини.
28. Способи контролювання бур'янів в агроценозах.
29. Причини формування резистентних до гербіцидів бур'янів.
30. Обґрунтування необхідності збереження видового різноманіття рослин на орних землях.
31. Перспективність фітоценотичних прийомів контролювання бур'янів у посівах.
32. Агротехнічні системи захисту посівів від бур'янів.
33. Способи тестування орного шару ґрунту на присутність бур'янів.
34. Регламенти застосування гербіцидів.

Спеціалізація «Гербологія»

1. Яке місце і роль зелених рослин у біосфері?
2. Коли були сформовані рослини з стратегією експерентів – піонерів-бур'янів?
3. Яку частку флори нашої країни становлять види – бур'яни?
4. Роль видів – піонерів-бур'янів у фітоценозах.
5. Екологічні ніші. У якому стані вони перебувають у фітоценозах?
6. Як змінюється рослинність на площах, які виведені з орних земель?
7. Рослини-бур'яни і їх роль для ґрунтової мікрофлори.
8. Принципова різниця обміну колінами між рослинами у природних фітоценозах і агроценозах.
9. Чому із застосуванням беззмінних посівів рівень родючості ґрунтів змінюється?
10. Як діяльність людини впливає на видовий склад бур'янів?
11. Назвіть види бур'янів, що освоїли шлях фотосинтезу С₄.
12. До якої групи рослин, за показниками їх потреби у воді, належать більшість видів бур'янів на орних землях країни?
13. Назвіть шляхи отримання енергії з органічних речовин у живих клітинах. Які з них найбільш ефективні?
14. В чому особливості і переваги рослин бур'янів, що мають фотосинтез шлях С₄?
15. Які механізми гальмування процесів проростання насіння ви знаєте?
16. Назвіть види бур'янів, що належать до геофітів.
17. Чим відрізняються за біологічними особливостями зимуючі і озимі види бур'янів?
18. Як види бур'янів є барохорними? Привести приклади.
19. Назвіть шляхи формування потенційної засміченості орних земель.
20. Як ви розумієте ефект фотодихання? Для яких видів рослин такі процеси актуальні?
21. Роль температури і світла у процесах забур'янення посівів. Конкретні приклади.
22. Який вплив температури на процеси засвоєння рослинами з ґрунту іонів фосфору?
23. Чому енергетичний фактор головний у системі взаємовідносин бур'янів з посівами у процесі їх забур'янення?
24. Які способи обліків бур'янів у посівах вам відомі. Назвіть їх.
25. Як культурні рослини здатні впливати на процеси забур'янення посівів?
26. Чи є взаємозв'язок між процесами забур'янення посівів і строками застосування гербіцидів? В чому він може проявлятися?

27. Як тривалість захисної дії гербіцидів, які вносять у ґрунт? Що обмежує тривалість їх захисної дії?
28. Які ви знаєте самі давні системи контролювання бур'янів у посівах?
29. Як фактори обмежують застосування боронування?
30. Назвіть недоліки механічних прийомів контролювання бур'янів у посівах.
31. Агротехнічні прийоми - основа землеробства. Чи можливо ними вирішити проблему присутності бур'янів на орних землях повністю?
32. Які біологічні особливості забезпечують стійкість багаторічних видів бур'янів до агротехнічних заходів контролювання.
33. Які біологічні прийоми контролювання бур'янів у посівах ви знаєте?
34. В чому переваги хімічного методу захисту посівів від бур'янів?
35. Чому для діючих речовин гербіцидів необхідні допоміжні речовини?
36. Які сайти дії сучасних гербіцидів вам відомі? Назвіть їх.
37. Чому в посівах культурних рослин з ботанічної родини Тонконогові контролювання дводольних видів бур'янів відносно нескладно?
38. Які причини повторного забур'янення стиглих посівів пшениці озимої?
39. Чому захист посівів буряків цукрових найскладніший серед польових культур? Дайте пояснення.
40. Як ефективно контролювати бур'яни у посівах буряків цукрових у другу половину їх вегетації? В чому тут є складність?
41. Яка тривалість періоду вегетації посівів буряків цукрових, коли вони вимагають активного захисту від бур'янів?
42. Яка специфіка біології рослин сої ускладнює систему захисту її посівів від бур'янів?
43. В чому причини наростання фазової резистентності рослин бур'янів до дії гербіцидів? Дайте обґрунтування.
44. Які причини обмеженого застосування гербіцидів у молодих насадженнях верби?
45. Як контролювати бур'яни у посівах міскантуса гігантського у другий і наступні роки їх вегетації?
46. В чому причини формування резистентних популяцій бур'янів до дії гербіцидів? Чому такі питання актуальні саме в сучасному землеробстві?
47. Як ви розумієте перспективність створення і застосування посівів ГМ культур у питаннях захисту від бур'янів. Обґрунтувати висновки.
48. Ваше бачення перспектив побудови відносин з бур'янами на орних землях у майбутньому.

Спеціалізація «Фітопатологія»

1. Хвороби рослин, типи та етіологічна класифікація.
2. Коренеїд сходів, збудники хвороби, їх біологічні особливості.
3. Пробіт-аналіз в дослідній справі.
4. Церкоспороз симптоми, шкодочинність, заходи обмеження та
5. методика обліку.
6. Дуплистість, рак та туберкульоз коренів, причини виникнення, характеристика збудників.
7. Механізм патогенності (патогенність, вірулентність, агресивність).
8. Хвороби спричинені нестачею елементів живлення.
9. Кореляція та регресія.
10. Мозаїка, симптоми, шкодочинність та заходи обмеження.
11. Хвороби насінників.
12. Фітопатологічне обґрунтування обробки насіння цукрових буряків захисно-стимулюючими композиціями.
13. Прогноз хвороб сільськогосподарських рослин (багаторічні, короткострокові, сезонні прогнози).
14. Однофакторний дослід.
15. Пероноспороз, симптоми, шкодочинність, заходи обмеження.
16. Заходи, направлені на захист сходів від коренеїду.
17. Агротехнологічний метод в захисті цукрових буряків від хвороб (заходи, що знижують розвиток хвороб, покращують фітосанітарний стан посівів).
18. Паразитарні хвороби цукрових буряків.
19. Дисперсійний аналіз.
20. Фомоз, симптоми, біологія збудника, шкодочинність, заходи обмеження.
21. Види гнилей коренеплодів, поширеність, особливості їх розвитку.
22. Хімічний метод захисту рослин від хвороб.
23. Парша коренеплодів цукрових буряків. Види парші, збудники, особливості прояву, методика обліку та заходи, що обмежують поширеність хвороби.
24. Статистичні показники кількості мінливості в дослідній справі.
25. Спеціалізація і мінливість збудників хвороб (фізіологічні раси).
26. Особливості розвитку пероноспорозу при безвисадковому способі вирощування насіння і принцип побудови системи захисних заходів.
27. Бактеріальні хвороби рослин цукрових буряків.
28. Хвороби, що спричиняються несприятливими умовами (аномалії, негативна дія температури, граду, сонячного опромінення).
29. Коефіцієнт спадковості.
30. Фузаріозна гниль, біологічні особливості збудників, шкодочинність, заходи попередження хвороби.
31. Роль сорту в обмеженні хвороб цукрових буряків.
32. Паразитичні нематоди, їх роль в розвитку хвороб кореневої системи, характеристика, шкодочинність.

33. Поняття поширеності патогенів у ареалі, епіфітотії.
34. Кореляція і регресія, використання їх при статистичній обробці.
35. Некроз судинно-волокнистих пучків, особливості прояву, заходи , що попереджують розвиток захворювання.
36. Особливості розвитку гриба *Cercospora beticola* Sacc.
37. Фунгіциди – для обмеження розвитку хвороб цукрових буряків.
38. Хвороби, що викликаються екстремальними умовами довкілля.
39. Двофакторний дослід.
40. Борошниста роса, симптоми, особливості розвитку, шкодочинність, заходи захисту.
41. Заходи, що обмежують поширеність і розвиток хвороб кореневої системи.
42. Механізми захисту рослин (набутий імунітет, активний, пасивний).
43. Форми взаємовідношень між організмами в біоценозі (симбіоз, антагонізм, паразитизм). Приклади відносно збудників хвороб цукрових буряків.
44. Оцінка різниці між середніми по найменшій суттєвій різниці.
45. Іржа, симптоми, біологія збудника, поширеність, шкодочинність та заходи обмеження.
46. Вірусна жовтяниця, причини виникнення, збудники, заходи щодо обмеження поширення. Біологічний метод захисту сільськогосподарських рослин від хвороб.
47. Методики обліку хвороб цукрових буряків.
48. Орієнтація ділянок і методики розміщення ділянок.
49. Роль рослинних залишків у розвитку хвороб.
50. Ризоманія, симптоми, збудник, шкодочинність, комплекс заходів захисту цукрових буряків.
51. Взаємовідношення рослин і паразитів, особливості розвитку облігатний і сапрофітних патогенів.
52. Плямистоті листя (фомоз, церкоспоров, альтернаріоз), поширеність, особливості прояву, заходи обмеження.
53. Кореляція і регресія використання їх при статистичній обробці.
54. Біологічні особливості поширених збудників коренеїду.
55. Патологічний процес (шляхи проникнення патогенів у тканини рослин).

Спеціалізація «Ентомологія»

1. Будова і сегментарний склад голови комах та її придатків.
2. Принципи класифікації членистоногих. Сучасне систематичне положення комах.
3. Основні наземні шкідники сільськогосподарських культур, контроль їх чисельності і зниження шкідливості.
4. Вплив абіотичних факторів на динаміку чисельності та розмноження шкідливих та корисних комах.

5. Біоценотична оцінка економічних порогів шкідливості головних фітофагів.
6. Будова грудей комах, сегментів, придатків та їх функцій.
7. Абіотичні фактори зовнішнього середовища та їх вплив на комах.
8. Основні ґрунтові шкідники сільськогосподарських культур, контроль їх чисельності і обмеження поширення.
9. Інтегрована система заходів захисту рослин.
10. Бур'янова рослинність – резерват шкідливої ентомофауни.
11. Будова черевця комах та його придатків. Еволюція і видозміни черевного відділу тіла.
12. Підклас нижчих або первинно безкрилих. Ряд шестинохвісток. Особливості їх будови і значення.
13. Ковалик. Біологія, шкодочинність, комплекс заходів по захисту.
14. Біологічний метод захисту сільськогосподарських культур від шкідників.
15. Шкідники бурякової сівозміни. Загальна характеристика. Заходи захисту.
16. Нервова система комах, її складові частини і функції.
17. Терморегуляція і тепловий обмін у комах.
18. Бурякові щитоноски, біологія, шкідливість, заходи захисту.
19. Планування заходів контролю чисельності шкідників.
20. Інтегрований захист буряків цукрових від шкідників.
21. Масові розмноження комах та їх причини.
22. Бурякові довгоносики: біологія, шкідливість, заходи захисту.
23. Облік шкідливих об'єктів. Методика.
24. Оцінка фітосанітарного стану агроценозів (фітосанітарна діагностика).
25. Шкіряний покрив у комах та їх похідні.
26. Ряд двокрилі, або мухи (загальна характеристика, представники, у т.ч. найбільш шкодочинні для буряків цукрових, господарське значення).
27. Поняття про рівень ефективності природних ворогів комах, його практичне значення.
28. Ефективність застосування принад.
29. Хімічний метод (фітофармакологія) з основами агротоксикології захисту сільськогосподарських культур від шкідників.
30. Будова органів дихання у комах, її розташування та функції.
31. Типи динаміки популяції комах.
32. Бурякова листкова попелиця: біологія, шкодочинність, заходи захисту.
33. Обробіток ґрунту, удобрення, як один із заходів контролю чисельності шкідників.
34. Обробка насіння сільськогосподарських культур інсектицидами, як один із заходів захисту від шкідників.
35. Значення жирового тіла у житті комах в різних стадіях їх розвитку, його роль при розмноженні, в процесах виділення і під час зимівлі.

36. Основні типи метаморфозу у комах.
37. Бурякова коренева попелиця: біологія, шкідливість, заходи захисту.
38. Чисельність головних шкідників буряків цукрових в умовах інтенсивної технології вирощування.
39. Агротехнічний метод захисту сільськогосподарських культур від шкідників.
40. Будова статевієї системи самок і самців комах.
41. Фотоперіодизм і його вплив на розвиток рослиноїдних, хижих і паразитичних комах.
42. Бурякова крихітка: біологія, шкідливість, заходи захисту.
43. Методи контролювання шкідників: фізико-механічний, біологічний, імунологічний.
44. Комплекс фітофагів зон бурякосіяння України.
45. Способи розмноження комах.
46. Харчова спеціалізація комах першого і другого порядку.
47. Ряд твердокрилі, або жуки (загальна характеристика, представники, у т.ч. найбільш шкодочинні для буряків цукрових, господарське значення).
48. Прогноз розвитку сільськогосподарських шкідників.
49. Технологія інтегрованої системи захисту рослин.
50. Типи лялечок у комах та їх захисні пристосування.
51. Вплив господарської діяльності людини на видовий склад і чисельність окремих видів комах.
52. Ряд напівтвердокрилі, або клопи (загальна характеристика, представники, у т.ч. найбільш шкодочинні для буряків цукрових, господарське значення).
53. Ентомофауна поверхні ґрунту бурякового агробіоценозу та прилеглих стацій.
54. Сірий буряковий довгоносик. Характеристика та заходи захисту.
55. Комахи моновольтинні, полівольтинні, з багаторічною генерацією.
56. Гідротермічний коефіцієнт і його значення для прогнозування динаміки чисельності комах.
57. Обмеження поширення шкідливих комах за допомогою агротехнічних заходів.
58. Звичайний буряковий довгоносик. Загальна характеристика. Заходи захисту.
59. Екологічні закономірності динаміки ентомокомплексу бурякового агробіоценозу.
60. Карантинні шкідники сільськогосподарських культур.
61. Планування хімічних заходів захисту рослин та оцінка їх ефективності.
62. Теоретичні основи біометоду.
63. Кліщі і нематоди.
64. Загальні відомості про пестициди і вимоги до них.

3. Структура екзаменаційного білета

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ ІНСТИТУТ БІОЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР І ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ

Спеціальність 202 – «Захист і карантин рослин»

Спеціалізація – _____

Екзаменаційний білет № для складання підсумкового кваліфікаційного іспиту зі спеціальності 202 – Захист і карантин рослин

1. Теоретичне питання загального характеру за спеціальністю 202 – Захист і карантин рослин.
2. Теоретичне питання загального характеру за спеціальністю 202 – Захист і карантин рослин.
3. Теоретичне питання загального характеру за спеціальністю 202 – Захист і карантин рослин.
4. Теоретичне питання з обраної здобувачем спеціалізації.
5. Теоретичне питання з обраної здобувачем спеціалізації.

Затверджено Вченою радою ІБКіЦБ, протокол № __ від «__» _____ 20__ р.

Екзаменатори:

4. Критерії оцінювання підсумкового кваліфікаційного іспиту

Оцінювання знань здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня за результатами кваліфікаційного іспиту зі спеціальності здійснюється членами комісії на основі отриманих відповідей на питання білетів та співбесіди. Оцінювання відбувається за стобальною шкалою. Відповіді здобувачів оцінюються окремо за кожним питанням усіма членами комісії. Потім визначається середня оцінка (з округленням у вищий бік цілих значень). При виникненні дискусії, спорів щодо оцінки, вирішальне слово має голова екзаменаційної комісії. При виникненні дискусій, спорів щодо оцінки, вирішальне слово має голова екзаменаційної комісії.

Кваліфікаційний іспит проводиться як комплексна перевірка знань та умінь в цілому зі спеціальності 202 – Захист і карантин рослин

І з обраної здобувачем спеціалізації. На підставі виконання кваліфікаційного іспиту комісія оцінює знання та вміння здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня за даною спеціальністю. Ці орієнтири покладено в основу трьох рівнів позитивних навчальних досягнень здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня: задовільного, доброго, відмінного та визначаються за такими характеристиками згідно шкали ECTS (табл. 1).

Фаховий іспит вважається складеним за умови отримання здобувачем середньої оцінки вище за 60 балів.

Таблиця 1. Система оцінювання іспиту зі спеціальності за шкалою ECTS

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно	Відповідь відмінна, повна, довершена, обґрунтована, достовірна, точна, не викликає сумнівів у членів предметної комісії. Аспірант вміє використовувати набуті знання і переконливо аргументує відповіді.	високий	відмінно
82-89	B	дуже добре	Відповідь правильна, достовірна з незначними неточностями, не викликає сумнівів у членів комісії. Аспірант вільно володіє обсягом матеріалу дисципліни, допускає незначні помилки	достатній	добре
74-81	C	добре	В цілому правильна відповідь із певною кількістю значних помилок. Аспірант вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію, виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.		
64-73	D	задовільно	Відповідь в цілому правильна, проте неповна, неточна, недовершена, незакінчена, необґрунтована, викликає уточнюючі запитання у членів комісії. Аспірант відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; може аналізувати матеріал, виправляти помилки, серед яких є	середній	задовільно

			значна кількість суттєвих.		
60-63	E	достатньо	Відповідь неправильна, недостовірна, викликає дискусію у членів комісії. Аспірант володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину матеріалу.		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторно складання	Відповідь неправильна, недостовірна, виключає дискусію у членів комісії. Аспірант володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину матеріалу.	низький	незадовільно
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Аспірант володіє на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.		

5. Список рекомендованої літератури

1. Іващенко О.О. Бур'яни в агрофітоценозах (проблеми практичної гербології) монографія. – Київ: Вид «Світ», 2001. - 234с.
2. Іващенко О.О. Зелені сусіди (науково-популярна гербологія) монографія – Київ: вид. «Фенікс», 2013. – 480с.
3. Іващенко О.О., Іващенко О.О. Загальна гербологія (монографія)- Київ: «Фенікс», 2019. - 702с.
4. Веселовський І.В., Манько Ю.П., Лисенко А.К., Атлас-визначник бур'янів. – К.: Урожай, 1988. – 128 с.
5. Веселовський І.В., Манько Ю.П., Козубський О.В. Довідник по бур'янах. – К.: Урожай, 1993. – 208с.
6. Косолап М.П. Гербологія: Навчальний посібник. – К.: Арістей, 2004. – 362 с.
7. Косолап М.П. Гербологія з основами фітоцетології. – К.: НАУ, 1999. – Ч. 1. – 89 с.; Ч. 2. – 102с.
8. Бурда Р.І. Методика дослідження адаптивної стратегії чужорідних видів рослин в урбанізованому середовищі [Текст]: монографія / Р.І. Бурда, О.А. Ігнатюк; НАН України, Наук. центр екомоніторингу та біорізноманіття мегаполісу. – К.: Віпол, 2011. – 111 с.
9. Косолап М.П. та ін. Методичні вказівки для проведення лабораторно-практичних занять з гербології / М.П. Косолап, С.М. Вигера, Ю.П. Манько та ін. – К.: НАУ, 2004. – 104 с.
10. Манько Ю.П. та ін. Бур'яни та заходи боротьби з ними / Ю.П. Манько, І.В. Веселовський, Л.В. Орел, С.П. Танчик. – К.: Учбово-методичний центр Мінагропрому України, 1998. – 240 с.
11. Манько Ю.П. Гербологія: Методичні вказівки. – К.: НАУ, 1999. – 44 с.
12. Фясюнов А.В, Сорные растения – М.: Колос, 1984. – 320 с.
13. Перелік пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні (щорічні видання).
14. Методика випробування і застосування пестицидів / С.О. Трибель, Д.Д. Сігарьова, М.П. Секун, О.О. Іващенко та ін.; за ред. проф. С.О. Трибеля. – К.: Світ, 2001. – 448 с.
15. Збірник наукових праць Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків, випуск 20. – 2014. – С. 31-36.
16. Методики проведення досліджень у буряківництві / [М.В. Роїк, Н.Г. Гізбуллін, В.М. Сінченко, О.І. Присяжнюк та ін.]; під заг. ред. академіка НААН М.В. Роїка та член-кореспондента НААН Н.Г. Гізбулліна. – К.: ФОП Корзун Д.Ю., 2014. – 374 с.

17. Наукові назви польових бур'янів. Довідник / Р.І. Бурда, Н.Л. Власова, Н.В. Мироська, Є.Д. Ткач. – К., 2004. – 95 с.
18. Рубан М.Б., Гадзало Я.М., Бобось І.М., Гончаренко О.І., Лікар Я.О., 2007 (Сільськогосподарська ентомологія: Підручник / За ред. канд. біол. наук. Рубана М.Б., -К.: Арістей, 2007. –520 с.
19. Покозій Й. О., Писаренко В. М., Довгань С. В., Доля М. М., Писаренко П. В., Мамчур Р. М., Бондарєва Л. М., Пасічник Л. П. Моніторинг шкідників сільськогосподарських культур: підручник. За ред. Й. О. Покозія. Київ: Аграрна наука. 2010. 223 с.
20. Довгань С. В., Доля М. М., Мороз М. С., Борзих О. І., Ющенко Л. П. Моніторинг шкідників сільськогосподарських культур: підручник. Київ : Агроосвіта. 2014. 279 с.
21. Станкевич С. В., Забродіна І. В. Моніторинг шкідників сільськогосподарських культур: навчальний посібник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Харків : ФОП Бровін О.В., 2016. 216 с.
22. Васильєв В. П. Вредители сельскохозяйственных культур и лесных насаждений. 2-е изд., пер. и доп. Киев: Урожай, 1987. 1989 с.
23. Саблук В.Т. Шкідники сходів цукрових буряків / Саблук В.Т./ - К.: Видавництво «Світ», 2002.- 182 с.
24. Федоренко В. П. Ентомокомплекс на цукрових буряках монографія. Київ : Аграрна наука, 1998. 463 с.
25. Саблук В.Т. Шкідники та хвороби цукрових буряків / В.Т. Саблук, Р.Я. Шендрик, Н.М. Запольська /- К.: Колобіг, 2005.- 448 с.
26. Довідник із захисту рослин. Бублик Л.І., Васечко Г.І., Васильєв В.П. та ін.. За ред. М.П. Лісового. –К.: Урожай. 1999. -744 с.
27. Федоренко В.П. Технологія вирощування та захисту цукрових буряків / В.П. Федоренко, С.О. Трибель, О.О. Іващенко, О.М. Лапа, О.І. Земляний, О.О. Стригун // –К.: Колобіг, 2006. –231 с.
28. Методика досліджень з ентомології і фітопатології у посівах цукрових буряків / [В.Т. Саблук, О.М. Грищенко, Н.М. Запольська, Р.Я. Шендрик та ін.]; за ред. проф. В.Т. Саблука // К.: ФОП Корзун Д.Ю., 2013. -52 с.
29. Омелюта В. П., Григорович І. В., Чабан В. С. та ін. Облік шкідників і хвороб сільськогосподарських культур / під заг. ред. В. П. Омелюти. Київ : Урожай, 1986. 296 с.
30. Фітопатологія: Підручник / І.Л. Марков, О.В. Башта, Д.Т. Гентош, В.А. Глимязний, О.П. Дерсенко, Є.П. Черненко / за ред. І.Л. Маркова. -К.: Фенікс, 2016. 490 с.

31. Секун. М.П., Жеребко В.М., Лапа О.М., Ретьман С.В., Марютін Ф.М. Довідник із пестицидів. / за ред. професора М.П. Секуна. / -К.: Колобіг. 2007. – 360 с.

32. Саблук В.Т., Бабич А.Г., Шендрик К.М., Запольська Н.М., Бабич О.А. Шкідливі організми буряків цукрових: історія, сучасний стан вивчення та заходи захисту. Київ : ЦП «Компринт», 2017. 893 с.

33. Саблук В. Т., Сінченко В. М., Грищенко О. М., Запольська Н. М., Шендрик К. М., Смірних В. М., Педос В. М., Суслик Л. О., Ворожко С. П., Тищенко М. В. Рекомендації з технології захисту сільськогосподарських та біоенергетичних культур від шкідників та хвороб. Київ : ІБКіЦБ, 2019. 28 с.